

Nr 141.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; given Stockholms slott den 23 februari 1917.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att

dels godkänna följande grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium:

1. Infödd svensk kvinna, som uppfyller de villkor, vilka äro stadgade för behörighet till rektorstjänst vid folkskoleseminarium, må kunna av Kungl. Maj:t utnännas eller förordnas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, dock att kvinna, som är gift, må därtill utnännas eller förordnas endast för det fall att Kungl. Maj:t på särskild framställning funnit skäl sådant medgiva.

2. I händelse kvinnlig rektor vid seminarium, varom nu är fråga, träder i gifte, skall det ankomma på Kungl. Maj:ts beprövande, om hon må bibehållas vid tjänsten.

3. Kvinnlig rektor vid sådant seminarium äger åtnjuta de löneförmåner, som tillkomma kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden, jämte fri bostad eller hyresersättning till belopp, som av Kungl. Maj:t bestämmes, samt dessutom ålderstillägg enligt samma grunder och till samma belopp, som äro bestämda för manlig rektor; och skola för åtnjutande av dessa avlöningsförmåner de allmänna avlöningsvillkor, som äro gällande för manlig seminarierektor, i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

4. Beträffande pensionsrätt och skyldighet att erlagga pensionsavgift eller för pensionsändamål vidkännas löneavdrag skola tillämpas med avseende på ordinarie kvinnlig rektor bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension samt i nådigt brev till statskontoret den 13 juni 1913 angående pensionsunderlag för

rektor och tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium och med avseende på tillförordnad kvinnlig rektor bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 om tillämpligheten av förutnämnda lag samt nyssberörda nådiga brev den 13 juni 1913, därvid de för pensionsändamål utgående årliga löneavdragen skola utgöra 85 kronor i första, 90 kronor i andra och 100 kronor i tredje lönegraden;

dels ock föreskriva, att kvinna, som tillträder rektorsbefattning vid kvinnligt folkskoleseminarium, skall vara underkastad de ändringar i förestående grunder, som kunna i vederbörlig ordning varda stadgade.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågan.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD.

Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

I en till ecklesiastikdepartementet den 20 februari 1916 inkommen underdånig ansökning hava seminarieadjunkten Hedwig Sidner m. fl. lärarinnor vid statens folkskoleseminarier anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes till riksdagen avlåta framställning därom, att kvinna må kunna förordnas eller utnämnas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Då detta ärende i viss mån är av principiell innebörd såsom nära samhörigt med den allmänna frågan om behörighet för kvinna att befordras till statstjänst, torde jag till en början få göra några erinringar angående sistnämnda frågas behandling.

Enligt den ändrade lydelse, § 28 regeringsformen erhållit genom beslut av 1907 och 1909 årens riksdagar samt Kungl. Maj:ts därå meddelade sanktion, må i angiven ordning — av Konungen i statsrådet — och med tillämpning av grunder, som godkänts av Konungen och riksdagen, även infödda svenska kvinnor kunna av Konungen utnämnas och befordras till lärarbefattningar vid

Ang. grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium.

statens läroanstalter, de teologiska lärartjänsterna vid universiteten likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarbefattningar. Genom nådigt beslut den 26 september 1909 anbefalldes löneregeringskommittén att avgiva utlåtande och förslag rörande sådana grunder, om vilka i § 28 regeringsformen förmåles, ävensom beträffande ifrågavarande kvinnliga befattningshavares avlöning och pensionering m. m., och i underdånigt betänkande den 13 januari 1911 avgav löneregeringskommittén det sålunda infordrade förslaget. Detta förslag innebar, bland annat, att infödd svensk kvinna, som vore ogift eller änka, skulle kunna av Konungen utnämnas och befordras till vissa av kommittén angivna befattningar vid universiteten, karolinska institutet, allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, konsthögskolan, statistiska centralbyrån, riksarkivet, kungl. biblioteket och nationalmuseum ävensom till vissa läkarbefattningar. Över kommitténs förslag inhämtades yttranden från kanslern för rikets universitet, läroverksöverstyrelsen, akademien för de fria konsterna, statistiska centralbyrån, riksarkivarien, riksbibliotekarien, nationalmusei nämnd, medicinalstyrelsen, styrelsen för farmaceutiska institutet och statskontoret.

Jag ämnar ej i detta sammanhang lämna någon närmare redogörelse för innehållet i kommitténs förslag eller i de över detsamma avgivna yttrandena; jag vill endast anmärka, att förslaget, som från vissa håll vann anslutning, från andra håll framkallade anmärkningar och hittills icke föranlett någon framställning till riksdagen.

Frågan om kvinnas anställande i sådana tjänster, som avses i § 28 regeringsformen, har emellertid icke under den tid, som sedermera förflutit, varit helt vilande; den har i vad angår flertalet av ifrågakomna tjänster, nämligen lärarbefattningar vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier, varit föremål för behandling av den utav Kungl. Maj:t den 5 juli 1912 tillsatta s. k. lärarlönenämnden, som i sitt den 31 oktober 1914 avgivna »huvudbetänkande» framlagt förslag i ämnet. Sedan utlåtanden över nämndens betänkande, vilket jämväl innehåller förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid nyssnämnda och andra läroanstalter, inhämtats från vederbörande myndigheter, har Kungl. Maj:t den 3 september 1915 anbefallt löneregeringskommittén att avgiva underdånigt utlåtande över berörda betänkande. Vid den slutliga prövningen av detta omfattande ärende kommer givetvis det särskilda spörsmålet om kvinnas anställning i tjänst av ifrågavarande slag att bliva föremål för ytterligare övervägande.

Vad särskilt angår frågan om kvinnas anställning vid folkskoleseminarierna har detta spörsmål behandlats jämväl av folkundervisningskommittén i dess den 20 december 1911 avgivna betänkande angående berörda seminarier.

Jag anser mig böra i detta sammanhang anmärka, att den principiella frågan om kvinnas anställande i statstjänst icke är slutligt löst genom fastställande av sådana grunder, som omförmälas i § 28 regeringsformen. Bestämmelserna i denna paragraf avse endast sådana tjänster, vilkas innehavare utnämnas av Konungen, men icke den till antalet vida talrikare grupp av befattningar, som tillsätts av underordnad myndighet. Vad denna senare grupp beträffar, har redan genom av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda stater eller annorledes meddelade föreskrifter ett rätt stort antal dylika befattningar öppnats för kvinnor — detta är fallet med bland annat en del adjunktstjänster vid folkskoleseminarierna, ämneslärrinnebefattningar vid statens samskolor, åtskilliga befattningar vid de s. k. kommunikationsverken samt biträdesbefattningar hos centrala ämbetsverk och andra myndigheter — men där dylika särskilda anordningar icke kommit till stånd, torde såsom regel anses gälla, att befattningar, som tillsätts av de under Kungl. Maj:t ställda myndigheterna, icke få innehavas av kvinnor.

Den nu föreliggande ansöknings av Hedwig Sidner m. fl. avser, såsom redan nämnts, behörighet för kvinna att förordnas eller utnämnas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Till stöd för sin framställning hava sökandena anfört:

Genom beslut av 1907 och 1909 årens riksdagar, vilka beslut av Kungl. Maj:t sanktionerats den 6 juni 1909, hade i § 28 regeringsformen fastställts, att till lärarbefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska lärartjänsterna vid universiteten undantagna, skulle med tillämpning av grunder, som av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänts, kunna utnämnas och befordras även infödda svenska kvinnor. Sådana grunder hade emellertid ännu icke blivit av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända, utan vore frågan om dessa under utredning. Folkskolöverstyrelsen hade med anledning härav i underdånigt utlåtande den 22 juli 1915 över ansökningar till rektorsbefattningen vid statens folkskoleseminarium i Stockholm uttalat, att ehuru överstyrelsen ansåge, att bland de anmälda den enda kvinnliga sökanden otvivelaktigt hörde till dem, vilka med hänsyn till insikter, erfarenhet och övriga egenskaper, som företrädesvis erfordrades hos styresmannen för ett seminarium, i främsta rummet bort komma i åtanke, överstyrelsen icke kunnat finna, att gällande lagstiftning medgäve förordnande genom Kungl. Maj:t av kvinnlig seminarierector, varför överstyrelsen vid ärendets slutliga prövning funnit sig böra taga i betraktande endast de manliga sökandena.

Med hänsyn till den viktiga uppgift, som tillkomme rektor vid ett seminarium, en uppgift, för vars rätta uppfyllande de personliga egenskaperna spelade en stor roll, syntes det sökandena, som skulle det vara en vinst för seminarierna, om kretsen av dem, bland vilka Kungl. Maj:t kunde utse den, som Kungl. Maj:t funne vara den för befattningen lämpligaste, vore så vidsträckt som möjligt, så att verkligt sakliga skäl kunde få göra sig gällande vid valet av den lämpligaste personen. Alldeles särskilt syntes det vara av vikt, att även kvinnor kunde komma i åtanke vid besüt-

tandet av rektorsbefattningar vid kvinnliga folkskoleseminarier, då en kvinna, under för övrigt lika personliga förutsättningar, oftast torde hava större möjligheter att inverka fostrande på eleverna och att handhava den grannliga vård och tillsyn av dessa, som stadgan för folkskoleseminarierna den 3 juni 1914 (§ 105 mom. 2 och 3) ålade rektor. Sökandena vågade med stöd av sin erfarenhet framhålla, att det särskilt vid de kvinnliga folkskoleseminarierna med deras i många avseenden heterogena elevmaterial, som erbjöde åtskilliga egenartade uppfostringsproblem, vore av betydelse, att kvinnligt inflytande finge göra sig tillräckligt gällande.

Denna sökandenas uppfattning stöddes av den framställning, som år 1906 av Sveriges folkskollärarinneförbunds verkställande utskott inlämnats till dåvarande seminariekommittén och vari anhållits, att kommittén vid reformeringen av folkskoleseminarierna ville för de kvinnliga seminarierna beakta bland annat det önskemålet, att vid tillsättandet av rektor företräde måtte givas kvinnlig sökande med samma kompetens som manlig medsökande.

Ur den till nämnda framställning fogade motiveringen tillåte sökandena sig anföra följande utdrag: »Lika rimligt som det är, att en man med sin större insikt i den manliga naturens såväl fysiska som psykiska egenart utövar högsta ledningen vid ett manligt seminarium, lika rimligt och naturligt vore det väl, att den kvinnliga naturens egenart i lika grad respekterades därigenom, att högsta ledningen vid de kvinnliga seminarierna anförtroddes åt därtill skickliga kvinnor.»

Förslag föreläge ock om att kvinna skulle kunna utnännas eller förordnas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Sådant förslag hade av folkundervisningskommittén i dess den 20 december 1911 avgivna underdåniga betänkande om folkskoleseminarierna framlagts med hänvisning till erfarenheter från många av våra större flickskolor, där kvinnliga föreståndare med utmärkelse handhade både den organisatoriska och den disciplinära ledningen (band I, sid. 337 o. f.). I anslutning härtill erinrade sökandena, att icke blott större flickskolor och samskolor med gymnasialavdelningar utan även flera högre lärarinneseminarier, nämligen Anna Sandströms, Sofi Anderssons och det med Kjellbergska skolan i Göteborg förenade högre lärarinneseminarier ävensom det med Rudebeckska skolan i Göteborg förenade privata folkskoleseminariet organiserats och letts av kvinnor.

I sitt den 31 oktober 1914 avgivna betänkande hade läroverstyrelsen likaledes föreslagit, att kvinna skulle kunna av Kungl. Maj:t utnännas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Och hade folkskolöverstyrelsen i underdånigt yttrande över detta betänkande den 30 april 1915 tillstyrkt läroverstyrelsens förslag i berörda avseenden. Likaledes hade svenska seminarieläroverstyrelsens styrelse, som av Kungl. Maj:t lämnats tillfälle yttra sig över läroverstyrelsens ifrågakvarande betänkande, i yttrande den 15 mars 1915 tillstyrkt nämnda förslag.

Frågan om kvinnas befogenhet att utnännas eller förordnas till rektor hade sammankopplats med frågan om de grunder, med tillämpning av vilka infödd svensk kvinna skulle kunna av Kungl. Maj:t utnännas till vissa statstjänster, vilken fråga återigen, för så vitt den gällde lärarbefattningar vid statens läroanstalter, sammanhängde med lönefrågan för lärare vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier. Då emellertid å ena sidan förhandenvarande förhållanden torde komma att fördröja lönefrågans lösning och å andra sidan under år 1916 pensionsåldern uppnåddes av rektor vid ett kvinnligt folkskoleseminarium, där en kvinnlig adjunkt under flera år såsom vikarie bestritt rektorsbefattningen, vågade sökandena i underdånighet hemställa, att frågan om kvinnas anställning som rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium måtte av

Kungl. Maj:tt föreläggas riksdagen, oberoende av lönefrågan för lärare vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier.

Ett sådant behandlingssätt av frågan torde icke erbjuda några svårigheter, då grunderna för kvinnas anställning som rektor, d. v. s. avlönings- och pensionsbestämnelser, torde kunna fastställas i anslutning till de grunder, som i sådant avseende för närvarande gällde för kvinnas anställande som adjunkt vid folkskoleseminarium. Sökandena erinrade, att såväl folkundervisningskommittén som lärarlönenämnden i sina ovannämnda betänkanden föreslagit samma pensionålder för kvinnlig rektor vid folkskoleseminarium som för kvinnlig adjunkt vid dylik läroanstalt. Vad avlöningen beträffade, framhölle folkundervisningskommittén (band I, sid. 434), att intet skäl föreläge att avvika från de hittills varande allmänna grunderna för seminarierektors avlöning, och föresloge därför för kvinnlig rektor vid folkskoleseminarium kvinnlig adjunkts lön i högsta lönegraden jämte två ålderstillägg å 500 kronor förutom fri bostad eller hyresersättning. Även lärarlönenämnden föresloge (band I, sid. 225), i enlighet med för närvarande tillämpade grunder för manlig rektors avlöning, för kvinnlig rektor vid folkskoleseminarium i begynnelseavlöning, förutom bostad eller hyresersättning, samma avlöning som för kvinnlig ämneslärare i högsta lönegraden. Därjämte föresloge lärarlönenämnden, som ansett manlig rektor böra komma i åtnjutande av endast ett ålderstillägg, för kvinnlig rektor likaledes ett ålderstillägg å 500 kronor.

Vid ansökningen voro fogade avskrifter av bland annat Sveriges folkskolläraryrkesförbunds skrivelser till seminariekommittén den 2 och den 23 november 1906 med vissa önskemål rörande folkskoleseminariernas organisation.

Infordrade utlåtanden i ämnet hava avgivits av folkskolöverstyrelsen den 20 mars 1916 och av statskontoret den 18 januari 1917.

Folkskolöverstyrelsen har till en början anfört följande:

Löneregleringskommittén hade i sitt betänkande beträffande de grunder, med tillämpning av vilka infödda svenska kvinnor skulle kunna av Konungen utnännas och befordras till vissa befattningar, bland annat anfört (sid. 29), att enligt kommitténs åsikt kvinnor borde tills vidare ej kunna utnännas till innehavare av chefsbeställningar, alltså ej till rektorer och föreståndare vid läroanstalter, ej heller i övrigt till chefer för ämbetsverk och myndigheter. Som skäl härför hade angivits, att kvinnor, innan dem bereddes möjlighet att kunna av Kungl. Maj:tt utnännas till chefsbeställning, lämpligen först såsom ordinarie innehavare av underordnade befattningar hos vederbörande ämbetsverk, myndigheter eller institutioner borde hava fått visa sig besitta egenskaper, som gjorde dem skickade att vara förmän för större eller mindre kategorier av manliga eller kvinnliga tjänst innehavare.

Folkundervisningskommittén hade såsom sin mening uttalat (band I, sid. 337—338), att rektorsbefattning vid kvinnligt seminarium borde kunna anförtros även åt en kvinna. Kommittén hade därvid åberopat erfarenheten från många av våra större flickskolor, där kvinnliga föreståndare med utmärkelse handbade både den organisatoriska och den disciplinära ledningen.

Lärarlönenämnden hade (band I, sid 118) yttrat, att den, då kvinnor grundat och såsom föreståndarinnor med framgång lett såväl kvinnliga seminarier som sam-

skolor och högre skolor för kvinnlig ungdom, icke hyst några principiella betänkligheter mot att förorda, att kvinnor skulle få tillträde till rektorsbefattningar, men att det icke syntes nämnden lämpligt, att läroanstalter, som uteslutande vore avsedda för manlig ungdom, leddes av kvinnor, varför nämnden förordat, att kvinna måtte förklaras behörig att innehava rektorsbefattning vid statens samskolor, högre lärarinneseminarier samt kvinnliga folkskoleseminarier. Mot detta uttalande hade en av nämndens ledamöter avgivit reservation, gående därpå ut att kvinna icke måtte erhålla den av nämnden föreslagna behörighet.

Av de myndigheter och seminarielärarkollegier, som haft att yttra sig över lärarlönenämndens betänkande, hade åtskilliga anslutit sig till förenämnda utav en av nämndens medlemmar avgivna reservation mot förslaget beträffande kvinnors behörighet till rektorsbefattning vid vissa läroanstalter, men flertalet hade dock förordat nämndens förslag.

Därefter uttalar folkskolöverstyrelsen sin egen uppfattning angående den principiella delen av den föreliggande frågan:

Angående lämpligheten av att kvinna anställdes som rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium hade överstyrelsen i sitt den 30 april 1915 avgivna underdåniga utlåtande över lärarlönenämndens betänkande I, om ännu med viss reservation, uttalat sig för medgivande av en sådan anställning. Överstyrelsen hade således principiellt anslutit sig till den åsikten, att kvinna borde kunna anställas som rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, och denna överstyrelsens ståndpunkt stöddes av de erfarenheter, vilka överstyrelsen varit i tillfälle att göra beträffande kvinnas förmåga att bestrida rektorsbefattning. Allt sedan höstterminen 1912 hade nämligen rektorsbefattningen vid folkskoleseminariet i Kalmar uppehållits av en kvinna, och det sätt, varpå detta uppdrag utförts, syntes bekräfta det antagandet, att ledningen av arbetet vid ett kvinnligt seminarium i vissa fall kunde med fördel anförtros åt en kvinna. Liknande erfarenheter hade överstyrelsen varit i tillfälle att göra i fråga om ledningen av det privata kvinnliga folkskoleseminariet i Göteborg, från vilket elever årligen från och med år 1912 utgått efter avlagd folkskollärarinneexamen. Sagda seminarium räknade under läsåret 1915—1916 114 elever, och vid detsamma vore för det dåvarande ej mindre än 12 manliga lärare anställda. Seminariet hade allt sedan dess upprättande höstterminen 1909 föreståtts av en kvinna.

Enär överstyrelsens egna erfarenheter sålunda syntes giva vid handen, att fall kunde inträffa, då ledningen av arbetet vid ett kvinnligt folkskoleseminarium kunde med fördel anförtros åt en kvinna och dessa erfarenheter bekräftades av från andra håll vunna erfarenheter, kunde överstyrelsen ej finna annat än att det vore önskligt, att möjlighet redan nu bereddades för kvinnas anställning som rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Överstyrelsen funne sig därför böra tillstyrka nådigt bifall till föreliggande ansökning om vidtagande av åtgärder för beredande av sådan möjlighet.

Enligt nu gällande stadga för statens folkskoleseminarier den 3 juli 1914, § 133 mom. 1, förordnades rektor vid folkskoleseminarium av Kungl. Maj:t på viss tid, där Kungl. Maj:t icke ville genom utnämning tillsätta rektorstjänst. Med avseende på utnämning av kvinna till sådan rektorstjänst, som nu vore i fråga, gällde givetvis vad som föreskrevs i § 28 av regeringsformen. Rörande samma lagbestämmelses tillämplighet jämväl i fråga om förordnande av kvinna hade överstyrelsen vid ett tidigare tillfälle (underdånig skrivelse den 22 juli 1915 angående sökande till rektorsbefattning

vid folkskoleseminariet i Stockholm) yttrat, att överstyrelsen icke kunnat finna nu gällande lagstiftning medgiva förordnande genom Kungl. Maj:t av kvinnlig seminarierektor. Enligt överstyrelsens förmenande torde därför den lagstiftningsåtgärd, överstyrelsen nu funne sig kunna tillstyrka, böra avse såväl utnämning som förordnande genom Kungl. Maj:t av rektor vid kvinnligt seminarium.

Därest lagstiftningen skulle, på sätt överstyrelsen föreslagit, komma att medgiva anställning av kvinna såsom rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, syntes beträffande behörighetsvillkoren i övrigt för dylik befattningshavare böra, i likhet med vad som vore föreskrivet i fråga om manlig innehavare av rektorstjänst, bestämmas, att hon skulle uppfylla villkoren för att kunna utnämnas till adjunkt vid folkskoleseminarium samt bekänna den rena evangeliska läran.

Beträffande frågan, huruvida kvinnlig seminarierektor skulle kunna tillätas träda i gifte, syntes, med tillämpning av vad som i sådant avseende vore i gällande seminariestadga § 146 mom. 2 föreskrivet angående kvinnlig seminarieadjunkt, böra stadgas, att i händelse kvinnlig rektor trädde i gifte, det skulle ankomma på folkskolöverstyrelsens beprövande, om hon finge bibehållas vid tjänsten, och borde folkskolöverstyrelsen sedermera äga att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om hennes entledigande därifrån, då seminariets bästa finnes sådant kräva. Då emellertid överstyrelsen förutsatte, att ett dylikt stadgande kunde av Kungl. Maj:t meddelas i administrativ väg, torde frågan nu icke behöva upptagas till definitivt avgörande.

Slutligen yttrar sig överstyrelsen angående avlöning och pension för kvinnlig seminarierektor:

Den omständigheten, att fråga föreläge om nya löne- och pensionsbestämmelser för folkskoleseminariernas lärare, syntes icke utgöra hinder för att bestämmelser bringades till stånd angående kvinnlig seminarierektors avlöning och pension, om ock sådana bestämmelser bleve av provisorisk natur. Vid deras avfattaude syntes man enligt överstyrelsens mening i alla de avseenden, där ej redan genom gällande föreskrifter förhållandena kunde anses reglerade, så mycket som möjligt böra följa de i fråga om avlöning och pension för manlig rektor gällande stadgandena.

Beträffande de avlöningsförmåner, som borde tillkomma kvinnlig innehavare av rektorsbefattning vid folkskoleseminarium, hade petitionärerna ifrågasatt tillämpning av de grunder, vilka såväl folkundervisningskommittén som lärarlönenämnden förordat, eller att kvinnlig innehavare av rektorsbefattning skulle äga uppbära de löneförmåner, som tillkomme kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden, jämte fri bostad eller hyresersättning samt dessutom ålderstillägg enligt samma grunder, som vore bestämda eller kunde komma att bestämmas i fråga om manlig rektor. Vad sålunda ifrågasatts stode i noggrann analogi med vad som gällde om manlig rektors avlöning och syntes överstyrelsen innebära för det närvarande lämpliga bestämmelser. Närmare utfört innebure det för kvinnlig rektor lön i tre lönegrader å respektive 2,400, 2,700 och 3,000 kronor jämte tjänstgöringspenningar, respektive 1,200, 1,400 och 1,600 kronor.

Beträffande pensionsåldern för kvinnlig seminarierektor komme givetvis att gälla vad i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 § 5 punkt a) vore stadgat, alltså att för henne pensionsrätt komme att inträda vid 55 levnads- och 25 tjänstår, varjämte, därest hon innehade rektor-tjänst på förordnande, på henne borde tillämpas bestämmelsen i nådiga kungörelsen den 9 juni 1905 angående tillförordnad rektors vid folkskoleseminarium pensionsrätt, i enlighet varmed hon skulle för erhållande av pension såsom rektor hava innehaft rektorsförordnandet under minst 15 år.

I fråga om pensionsbelopp och pensionsavgifter syntes förhållandena böra bliva något olika, allt eftersom kvinnlig rektor blivit av Kungl. Maj:t utnämnd eller allenast på viss tid förordnad.

I förra fallet komme de i den nämnda lagen §§ 3 och 10 i sådant avseende givna bestämmelserna att gälla. Pensionsunderlaget och därmed även beloppet av hel pension bleve, då här gällde tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar vore förenade, hela lönen. Härvid vore emellertid att iakttaga, att tillägg till pensionsunderlaget borde ske i enlighet med nådiga skrivelsen till statskontoret den 13 juni 1913 angående pensionsunderlag för rektor och tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium*). Ifrågavarande tillägg, som föranletts av hänsyn till den i rektors avlöning ingående förmånen av bostad eller hyresersättning, torde på grund härav böra bliva detsamma för kvinnlig rektor som för manlig eller 500 kronor. Pensionsunderlaget och beloppet av hel pension bleve i enlighet härmed högst 3,500 kronor, och pensionsavgiften, som komme att utgå med 3,5 % av pensionsunderlaget, bleve i de olika lönegraderna respektive 101 kronor 50 öre, 112 kronor och 122 kronor 50 öre.

I senare fallet komme i enlighet med nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 om tillämpligheten av nyssnämnda lag pensionsbeloppet att bestämmas på grund av nådiga kungörelsen den 9 juni 1905 angående tillförordnad rektors vid folkskoleseminarium pensionsrätt, däri föreskreves, att tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium, vilken fullgjort de i fråga om ämneslärare vid sådant seminarium stadgade villkor och under minst 15 år innehaft rektorsförordnande, skulle vara berättigad att i pension uppbära sin lön som rektor oavkortad. Liksom i föregående fall skulle emellertid även här tillämpas bestämmelsen i förutnämnda nådiga skrivelse till statskontoret den 13 juni 1913, varigenom pensionsbeloppet komme att ökas med 500 kronor utöver lönen.

Pensionsavgiften däremot komme i detta senare fall att utgå efter bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets folkskoleseminarier. I sistnämnda kungörelse stadgades såsom pensionsavgifter vissa bestämda löneavdrag, nämligen för rektor i första lönegraden 135 kronor, i andra lönegraden 145 kronor och i tredje lönegraden 160 kronor samt för manlig adjunkt i högsta lönegraden 115 kronor och för kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden 70 kronor. Då de för rektor här stadgade beloppen tydligen vore för höga i förhållande till den lägre avlöning, som skulle tillkomma kvinnlig rektor, syntes för den sistnämndas vidkommande en proportionering böra göras på det sätt, att avdraget för henne i första lönegraden komme att stå i samma förhållande till det för kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden bestämda som avdraget för manlig rektor i första lönegraden till avdraget för manlig adjunkt i högsta lönegraden samt att avdragen i de två följande lönegraderna finge samma förhållande i båda fallen till avdraget i första lönegraden. I enlighet härmed skulle man för kvinnlig rektor i första lönegraden få ett avdrag till belopp av 82 kronor 17 öre samt i andra och tredje lönegraderna till belopp av respektive 88 kronor 26 öre och 97 kronor 38 öre eller med lämplig avrundning respektive 85 kronor, 90 kronor och 100 kronor. I överensstämmelse med sin förut uttalade åsikt om önskvärldheten av att bestämmelserna rörande kvinnlig rektor så långt möjligt gjordes analogt med bestämmelserna för manlig rektor ansåge överstyrelsen ett stadgande i nu angiven riktning lämpligt. Möjligen kunde man eljest tänka sig civila pensionslagens föreskrifter tillämpade även på tillförordnad kvinnlig rektor. De ovan angivna pensionsavgifter, som sådan rektor därvid finge att erlagga,

*) Se riksdagens skrivelse den 24 maj 1913, nr 10, punkt 7.

bleve dock i jämförelse med dem, som erlades av tillförordnad manlig rektor, oskäligt stora i förhållande till den löneskillnad, som skulle komma att förefinnas mellan manlig och kvinnlig rektor.

Statskontoret, som antagit, att dess yttrande förväntades endast i vad ärendet anginge pensionsförhållandena för kvinnlig rektor vid folkskoleseminarium, har icke haft något att erinra mot vad folkskolöverstyrelsen i sådant avseende föreslagit.

Den fordran, som löneregleringskommittén för sin del uppställt, att kvinnor, innan dem bereddes möjlighet att kunna av Kungl. Maj:t utnåmnas till chefsbeställning, först borde såsom ordinarie innehavare av underordnade befattningar hos vederbörande institutioner hava fått visa sig besitta egenskaper, som göra dem skickade att vara förmän för större eller mindre kategorier av manliga eller kvinnliga tjänst innehavare, torde böra anses fylld i fråga om kvinnliga adjunkter vid de kvinnliga folkskoleseminarierna. Under en tid av mer än 50 år har kvinna haft rätt att innehava ordinarie lärarbefattning vid sådant seminarium. Redan i reglementet för folkskoleseminarierna i riket den 21 mars 1862 förskrevs nämligen, att vid folkskoleseminarium skulle vara anställda två huvudlärare, av vilka den ene skulle vara seminariets föreståndare, och att till bestridande av andra huvudlärarbefattningen vid de seminarier, där endast kvinnliga elever mottoges, kvinna, som därtill befundes lämplig, kunde förordnas (§ 3). Enligt förnyade reglementet för folkskoleseminarierna den 1 december 1865 skulle vid seminarium till bildande av lärarinnor minst en lärarinna vara anställd till bestridande av sådan undervisning, som vid lärarseminarium ålåg adjunkt (§ 14), och sådan lärarinna skulle utnåmnas av konsistorium (§ 21).

I seminariestadgan den 29 januari 1886, § 14, föreskrevs, att vid lärarinneseminarium minst en av adjunktsbefattningarna skulle bestridas av kvinna. Vid den år 1904 genomförda löne- och pensionsregleringen för lärare och lärarinnor vid rikets folkskoleseminarier upptogs ifrågasvarande befattningar såsom kvinnliga adjunktstjänster, och enligt nu gällande seminariestadga, utfärdad den 3 juli 1914, utgöras folkskoleseminariernas lärare i kunskapsämnena av rektor och adjunkter (§ 85: 1); vid lärarinneseminarium skall minst en av adjunktsbefattningarna bestridas av lärarinna (§ 86: 1). Kvinnlig adjunkt utnåmnes av folkskolöverstyrelsen (§ 142). Enligt av överstyrelsen lämnad uppgift äro för närvarande 13 ordinarie och 7 extra ordinarie kvinnliga adjunkter anställda vid statens sex kvinnliga folkskoleseminarier.

Såsom förut nämnts, hava såväl folkundervisningskommittén som

lärarlönenämnden på anförda skäl ansett, att kvinna borde kunna erhålla behörighet till rektorsbefattning vid kvinnliga folkskoleseminarier, och folkskolöverstyrelsen har vitsordat, att den erfarenhet rörande kvinnlig seminarierektor, som under de senare åren förvärvats, givits vid handen, att ledningen av arbetet vid ett kvinnligt folkskoleseminarium i vissa fall skulle kunna med fördel anförtros åt kvinna. Under sådana förhållanden torde det böra anses riktigt och ändamålsenligt, att möjlighet öppnas för kvinna att vinna behörighet till rektorsbefattning vid sådant seminarium; och torde i sådant syfte framställning böra avlåtas till riksdagen om godkännande, jämlikt § 28 regeringsformen, av grunder för kvinnas utnämning och befordran till dylik befattning.

Att dylik behörighet kan tillerkännas endast *infödd svensk* kvinna framgår av grundlagsstadgandets ordalydelse.

Vad *övriga behörighetsvillkor* angår, tillkommer enligt nu gällande bestämmelser (seminariestadgan § 132) behörighet till rektorstjänst vid folkskoleseminarium den, som fullgjort villkoren för att kunna utnämnas till adjunkt vid sådant seminarium och bekänner den rena evangeliska läran. Dessa villkor synas lämpligen böra gälla även i fråga om kvinnas behörighet till dylik tjänst.

Beträffande frågan om i statstjänst anställd kvinnas *civilstånd* hava under den föregående behandlingen av detta spörsmål rätt olika meningar gjort sig gällande.

Sälunda har lönerogleringskommittén i sitt ovannämnda betänkande uttalat såsom en given sak, att endast ogift kvinna eller änka bör kunna utnämnas till befattning av sådant slag, som i kommitténs förslag avses, samt att kvinnlig befattningshavare, som ingår äktenskap, skall anses hava därmed frånträtt befattningen. Av reservanter inom kommittén uttalades dock den meningen, att om kvinnlig befattningshavare inginge äktenskap, det borde, på hennes ansökning, i varje särskilt fall ankomma på Konungens prövning, huruvida hon ändock skulle få bibehålla befattningen.

Lärarlönenämnden åter har anslutit sig till de bestämmelser av ifrågavarande slag, som meddelats i nådiga kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater upptörda biträdesbefattningar. Nämnden har i enlighet därmed föreslagit, att gift kvinna må till lärarbefattning, som enligt nämndens förslag skulle kunna innehavas av kvinna, befordras allenast efter av Kungl. Maj:t på framställning i varje särskilt

fall lämnat medgivande samt att, därest kvinnlig innehavare av sådan lärarbefattning ingår äktenskap, hon icke skall vara skyldig att av sådan anledning avgå från befattningen, därest icke vederbörande skolöverstyrelse med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner det nödigt. — En av nämndens ledamöter har i särskilt yttrande avstyrkt förslaget därom, att gift kvinna må erhålla behörighet att söka och innehåva lärarbefattningar vid de allmänna läroverken och högre lärarinneseminarier.

Vad särskilt angår kvinnliga lärare vid folkskoleseminarierna var genom 1886 års seminariestadga, § 21 mom. 3, föreskrivet, att i händelse lärarinna med adjunkts tjänstgöring trädde i gifte, det skulle ankomma på konsistoriets beprövande, om hon finge bibehållas vid tjänsten, och ägde konsistorium sedermera uppsäga henne därifrån, då läroverkets bästa funnes sådant kräva. Denna bestämmelse har, med tillämpning beträffande kvinnlig adjunkt, överflyttats till nu gällande, år 1914 utfärdade seminariestadga, § 146 mom. 2, allenast med den ändring, att prövningsrätten i berörda hänseende tillagts folkskolöverstyrelsen i stället för konsistoriet.

Någon uttrycklig föreskrift därom, att dylik befattningshavare skall vid tillträde till befattningen vara ogift, är icke given vare sig i 1886 eller i 1914 års stadga.

Folkskolöverstyrelsen har i sitt utlåtande över lärarlönenämndens betänkande för seminariernas vidkommande vitsordat, att någon erfarenhet i förevarande avseende icke föreläge, som påkallade restriktiva bestämmelser av den innebörd, nämnden föreslagit, men då möjligt vore, att förhållandena skulle bliva andra, om kvinnor komme att anställas vid de manliga seminarierna, och då de av nämnden föreslagna bestämmelserna stode i överensstämmelse med vad som i andra fall vore stadgat i fråga om gift kvinnas anställning i statstjänst, funne överstyrelsen icke anledning att påyrka ändring i vad nämnden i denna punkt föreslagit.

I det yttrande, överstyrelsen nu avgivit över den av Hedwig Sidner m. fl. gjorda ansökningen, har överstyrelsen uttalat sig för att, med tillämpning av vad som vore i gällande seminariestadga § 146 mom. 2 föreskrivet angående kvinnlig seminarieadjunkt, borde stadgas, att i händelse kvinnlig rektor trädde i gifte, det skulle ankomma på överstyrelsens beprövande, om hon finge bibehållas vid tjänsten, och skulle överstyrelsen sedermera äga att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om hennes entledigande därifrån, då seminariets bästa funnes sådant kräva. Överstyrelsen förutsatte emellertid, att ett dylikt stadgande kunde av Kungl. Maj:t meddelas i administrativ väg, vadan frågan nu icke behövde upptagas till definitivt avgörande.

Rörande det principiella spørsmålet, huruvida kvinna, som eljest är behörig till viss statstjänst, skall, om hon är gift, äga söka eller innehava sådan tjänst, torde jag icke hava anledning att i detta sammanhang närmare uttala mig. Beträffande den grupp av befattningar, varom nu är fråga, nämligen rektorstjänster vid kvinnliga folkskoleseminarier, synes det mig lämpligast att så nära som möjligt ansluta sig till de bestämmelser, som i förevarande avseende äro gällande i fråga om adjunktstjänster vid dylika seminarier.

Såsom jag redan nämnt, har varken i 1886 eller i 1914 årens stadgar för folkskoleseminarierna uttryckligen föreskrivits, att kvinnlig adjunkt (lärarinna med adjunkts tjänstgöring) skall vid tillträde till befattningen vara ogift. Då emellertid dylik befattningshavare, som träder i gifte, är skyldig att, därest läroanstaltens bästa finnes sådant kräva, frånträda sin befattning, torde därav få anses framgå, att enligt hittills givna bestämmelser gift kvinna icke varit behörig att utnämnas till adjunktstjänst vid folkskoleseminarium. Med hänsyn därtill att seminariestadgarna utfärdats i administrativ väg, torde det dock få anses givet, att Kungl. Maj:t ägt i särskilda fall tillerkänna gift kvinna dylik behörighet.

I överensstämmelse härmed synes mig beträffande rektorsbefattning vid kvinnligt folkskoleseminarium böra föreskrivas, att gift kvinna skall äga behörighet att utnämnas eller förordnas till dylik befattning endast där Kungl. Maj:t finner skäl på särskild framställning sådant medgiva samt att, i händelse kvinnlig rektor träder i gifte, det skall ankomma på Kungl. Maj:ts beprövande, om hon må bibehållas vid tjänsten. Bestämmelser i denna riktning lära icke kunna meddelas i administrativ väg utan torde böra ingå bland de grunder för kvinnas anställning i befattning av ifrågavarande slag, som jämlikt § 28 regeringsformen böra underställas riksdagens prövning.

Jag övergår nu till frågan om den *avlöning*, som bör tillerkännas ifrågavarande kvinnliga rektorer.

Enligt nuvarande bestämmelser äger manlig rektor vid folkskoleseminarium åtnjuta utom fri bostad eller den hyresersättning, som av Kungl. Maj:t bestämmes, lön i tre lönegrader å 1) 3,400 kronor, 2) 3,700 kronor och 3) 4,000 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,600, 1,800 och 2,000 kronor.

I fråga om avlöning åt kvinnlig innehavare av sådan statstjänst, som enligt löneregleringskommitténs förslag skulle kunna innehavas av kvinna, föreslog kommittén i sitt betänkande den 13 januari 1911, att dylik be-

fattningshavare skulle äga att av de med tjänsten enligt stat förenade avlöningsförmåner, under iakttagande av gällande avlöningsvillkor, tillgodogjuta fyra femtedelar av lön och tjänstgöringspenningar eller arvode, som ingå i den uti stat upptagna begynnelseavlönningen; hälften av ortstillägg och av hyresbidrag eller hyresersättning, som utgå av statsmedel; samt hälften av ålderstillägg eller däremot svarande avlöningsförhöjning. Enligt dessa grunder, tillämpade på de för manlig seminariektor nu gällande avlöningsbestämmelserna, skulle för kvinnlig seminariektor den sammanlagda kontanta avlöningen komma att utgöra i de olika lönegraderna respektive 4,000, 4,250 och 4,500 kronor. Härtill skulle komma bostad eller hyresersättning. — Jag bör dock nämna, att även beträffande de av kommittén föreslagna avlöningsgrunderna olika meningar kommit till synes i kommitténs betänkande.

Folkundervisningskommittén har i avlöning för kvinnlig seminariektor föreslagit, utom bostad eller hyresersättning, lön i tre lönegrader å 1) 2,800 kronor, 2) 3,100 kronor och 3) 3,400 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,300, 1,500 och 1,700 kronor, tillhoppa alltså respektive 4,100, 4,600 och 5,100 kronor.

Läroverstyrelsen har föreslagit, att avlöningen för rektorer vid folkskoleseminarierna skulle utgå i två lönegrader: för manlig rektor med 6,400 kronor i 1:a och 7,000 kronor i 2:a lönegraden, därav 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar, och för kvinnlig rektor med 5,300 kronor i 1:a och 5,800 kronor i 2:a lönegraden, därav 1,900 kronor i tjänstgöringspenningar.

För närvarande utgår hyresersättning till rektorer vid tre kvinnliga seminarier, nämligen de i Umeå, Kalmar och Skara. Nämnden har föreslagit, att sådan ersättning skulle för manlig rektor vid de två förstnämnda seminarierna utgå med 1,200 kronor och vid det sistnämnda med 1,000 kronor samt att den för kvinnlig rektor skulle utgå med ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den för manlig rektor bestämda ersättningen.

I särskilda yttranden hava emellertid avvikande meningar uttalats beträffande avlöningen till i betänkandet avsedda kvinnliga befattningshavare.

Folkskolöverstyrelsen har i sitt förutnämnda utlåtande över läroverstyrelsens betänkande instämt i vad nämnden föreslagit beträffande avlöningen åt kvinnlig rektor men därjämte erinrat, att de omförmälda hyresersättningarna tillkommit i samband därmed, att de förut åt rektorerna upplåtna bostadsvåningarna tagits i anspråk för undervisningsändamål.

mål och att sagda ersättningar torde bliva överflödiga i den mån erforderliga nybyggnader för seminarierna komma till utförande.

Då det gäller att, innan en allmän lönereglering för lärarpersonalen vid folkskoleseminarierna m. fl. läroanstalter kan genomföras, bestämma avlöningen för kvinnlig rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, måste man utgå från de nu gällande avlöningsbeloppen. Den avlöning, som sålunda kan komma att fastställas för nämnda kvinnliga befattningshavare, bör givetvis i sammanhang med den blivande allmänna löneregleringen jämkas i den mån förhållandena då finnas sådant påkalla.

I sitt yttrande över den av Hedwig Sidner m. fl. gjorda ansökningen har folkskolöverstyrelsen föreslagit, att avlöningen åt kvinnlig seminarierektor nu skulle bestämmas i anslutning till vad som för närvarande gäller rörande manlig seminarierektors avlöning. Den kontanta avlöningen för manlig rektor i första lönegraden är densamma som avlöningen för manlig adjunkt i högsta lönegraden, d. v. s. 5,000 kronor, därav 3,400 kronor lön och 1,600 kronor tjänstgöringspenningar. Därtill komma, såsom ovan nämnts, två ålderstillägg å 500 kronor vardera, fördelade med 300 kronor på lönen och 200 kronor på tjänstgöringspenningarna. Kvinnlig adjunkt åtnjuter i högsta lönegraden en avlöning av 3,600 kronor, därav 2,400 kronor lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar. Kvinnlig rektor skulle således enligt överstyrelsens förslag komma att åtnjuta, utom bostad eller hyresersättning, lön i tre lönegrader å 1) 2,400 kronor, 2) 2,700 kronor och 3) 3,000 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,200, 1,400 och 1,600 kronor. Mot detta överstyrelsens förslag har jag intet att erinra. De allmänna avlöningsbestämmelser, som gälla för manlig seminarierektor, böra givetvis i tillämpliga delar äga giltighet även för kvinnlig rektor vid folkskoleseminarium.

I likhet med statskontoret har icke heller jag funnit något att invända mot vad folkskolöverstyrelsen föreslagit rörande *pensionsförhållandena* i fråga om kvinnlig seminarierektor.

På grund av vad jag nu anfört vill jag förorda, att framställning avlåtes till riksdagen om godkännande av grunder, i enlighet med vad i det föregående angivits, för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Därvid torde emellertid, med hänsyn till blivande mera generella bestämmelser, böra föreskrivas, att kvinnlig seminarierektor skall vara underkastad de ändringar i berörda grunder, som kunna i vederbörlig ordning varda stadgade.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels godkänna följande grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium:

1. Infödd svensk kvinna, som uppfyller de villkor, vilka äro stadgade för behörighet till rektorstjänst vid folkskoleseminarium, må kunna av Kungl. Maj:t utnännas eller förordnas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, dock att kvinna, som är gift, må därtill utnännas eller förordnas endast för det fall att Kungl. Maj:t på särskild framställning funnit skäl sådant medgiva.

2. I händelse kvinnlig rektor vid seminarium, varom nu är fråga, träder i gifte, skall det ankomma på Kungl. Maj:ts beprövande, om hon må bibehållas vid tjänsten.

3. Kvinnlig rektor vid sådant seminarium äger åtnjuta de löneförmåner, som tillkomma kvinnlig adjunkt i högsta lönegraden, jämte fri bostad eller hyresersättning till belopp, som av Kungl. Maj:t bestämmes, samt dessutom ålderstillägg enligt samma grunder och till samma belopp, som äro bestämda för manlig rektor; och skola för åtnjutande av dessa avlöningsförmåner de allmänna avlöningsvillkor, som äro gällande för manlig seminarierektor, i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

4. Beträffande pensionsrätt och skyldighet att erlägga pensionsavgift eller för pensionsändamål vidkännas löneavdrag skola tillämpas med avseende på ordinarie kvinnlig rektor bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension samt i nådigt brev till statskontoret den 13 juni 1913 angående pensionsunderlag för rektor och tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium och med avseende på tillförordnad kvinnlig rektor bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 om tillämpligheten av förutnämnda lag samt nyssberörda nådiga brev den 13 juni 1913, därvid de för pensionsändamål utgående löneavdragen skola utgöra 85 kronor i första, 90 kronor i andra och 100 kronor i tredje lönegraden;

dels ock föreskriva, att kvinna, som tillträder rektorsbefattning vid kvinnligt folkskoleseminarium, skall vara underkastad de ändringar i förestående grunder, som kunna i vederbörlig ordning varda stadgade.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. Wilh. Hagman.